

УДК: 657

Костюкова О. В.,*аспірант кафедри обліку та аудиту Національного університету водного господарства та природокористування*

ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ З ТИМЧАСОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

У статті розглядається методика обліку доходів і витрат загальнодержавних цільових фондів на прикладі Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Ключові слова: цільовий фонд, облік, доходи, витрати.

В статье рассматривается методика учета доходов и расходов общегосударственных целевых фондов на примере Фонда социального страхования по временной потере трудоспособности.

Ключевые слова: целевой фонд, учет, доходы, расходы.

In the article methods of accounting of nationwide trust funds income and expenses for example the Social insurance fund on temporary disability are shown.

Key words: trust fund, accounting, income, expenses.

Постановка проблеми. Реформування бухгалтерського обліку в державному секторі, яке передбачено Стратегією модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки [5], передбачає перехід на єдині методологічні засади обліку та звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку органів державного сектора (ОДС). До ОДС, згідно з Концепцією розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року [2], належать державні цільові фонди.

Серед загальнодержавних цільових фондів найбільш важливі об'єкти обліку, контролю та аудиту – фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, до складу яких входять: Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. На даний час вони є єдиними *постійними позабюджетними* фондами; до того ж, у частині реалізації соціальної функції держави соціальному страхуванню приділяється особлива увага. За виключенням Пенсійного фонду, фонди загальнообов'язкового державного

соціального страхування є некомерційними самоврядними організаціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання обліку та звітності фондів загальнодержавного соціального страхування досліджують О.В.Адамик, Б.О.Зайчук, І.Т.Ткаченко, І.М.Ткачук, проте недостатньо висвітленою залишається методика обліку доходів і витрат Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Мета і завдання дослідження – розглянути методику обліку доходів та витрат Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (далі – Фонду), а також надати рекомендації щодо її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Перші цільові фонди (позабюджетні) з'явилися в Україні на початку 90-х років, а вже в середині 1996 р. їх діяло понад 140 на загальнодержавному рівні та від 100 до 300 у кожній області. Проте, як свідчить досвід, неконтрольоване швидке створення та відмирання фондів послаблює контроль за витрачанням коштів, дестабілізує фінансову систему, негативно впливає на платників. Згодом практично всі фонди було консолідовано до складу державного бюджету [3, 36].

Кошти фондів не входять до складу Державного бюджету, держава є лише гарантом надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам фондами, стабільної діяльності фондів. При веденні бухгалтерського обліку фонди прирівнюються до бюджетних установ, однак вони застосовують методики ведення бухгалтерського обліку, які не встановлено Державним казначейством.

Облік доходів, витрат і фінансових результатів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (далі – Фонд) суттєво відрізняється від обліку в інших фондах та бюджетних установах.

Фонд здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, провадить збір і акумуляцію страхових внесків та інших коштів, призначених для фінансування матеріального забезпечення та соціальних послуг, та забезпечує їх надання, а також здійснює контроль за використанням цих коштів.

Джерелами формування коштів Фонду є:

- страхові внески страхувальників – роботодавців і застрахованих осіб, що сплачуються на умовах і в порядку, передбачених Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням" [1];

- суми не прийнятих до зарахування витрат страхувальника за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, пені, штрафів та інших фінансових санкцій, застосованих до страхувальників та посадових осіб відповідно до законодавства;

- асигнування із державного бюджету України;

- благодійні внески підприємств, установ, організацій та фізичних осіб;
- прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів Фонду, в тому числі резерву страхових коштів Фонду, на депозитному рахунку;
- інші надходження відповідно до законодавства.

Кошти Фонду не підлягають вилученню та використовуються тільки за цільовим призначенням, а у разі невикористання в поточному році переходять на наступний фінансовий рік.

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності Фонду здійснюється за методом нарахування, за яким операції та події визнаються в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати коштів (або їх еквівалентів), крім обліку: адміністративних штрафів, господарських санкцій (неустойка, штраф, пеня), пов'язаних з фінансово-господарською діяльністю органів Фонду, сум відшкодування витрат при наданні допомоги по тимчасовій непрацездатності та по вагітності і пологах внаслідок порушення порядку видачі або продовження листків непрацездатності закладами охорони здоров'я, не прийнятих до заліку витрат коштів Фонду на часткове фінансування санаторіїв-профілакторіїв, фінансування оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення, часткове фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, інших видатків, здійснених за рішеннями правління Фонду та правлінь його відділень; сум відшкодування витрат Фонду на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, пасивних доходів та сум відшкодування вартості невикористаних путівок і путівок, виданих із порушенням, які обліковуються за касовим методом [4].

Клас 7 “Доходи” Плану рахунків Фонду призначено для обліку та узагальнення інформації про надходження коштів соціального страхування, які включають надходження грошових коштів від страхувальників різних форм оподаткування, інші надходження, передбачені законодавством, а також зараховані витрати, проведені страхувальниками протягом звітного періоду. Крім того, на рахунках 7 класу відображаються пасивні доходи органів Фонду, які передбачені законодавством, а також непередбачені надходження. Не визнаються доходами суми нарахованих та несплачених страхових внесків і обов'язкових платежів; суми до з'ясування, сплачені страхувальниками.

Облік доходів Фонду, які виникають у процесі його діяльності, ведеться на пасивному рахунку 70 “Доходи Фонду”.

По дебету рахунків 7 класу “Доходи” відображаються завершальні операції при закінченні бюджетного року в кореспонденції із кредитом рахунку 422 “Результати виконання бюджетів органу Фонду”.

На нашу думку, для розмежування джерел надходження доходів Фонду рахунки обліку доходів доцільно згрупувати наступним чином (рис.1):

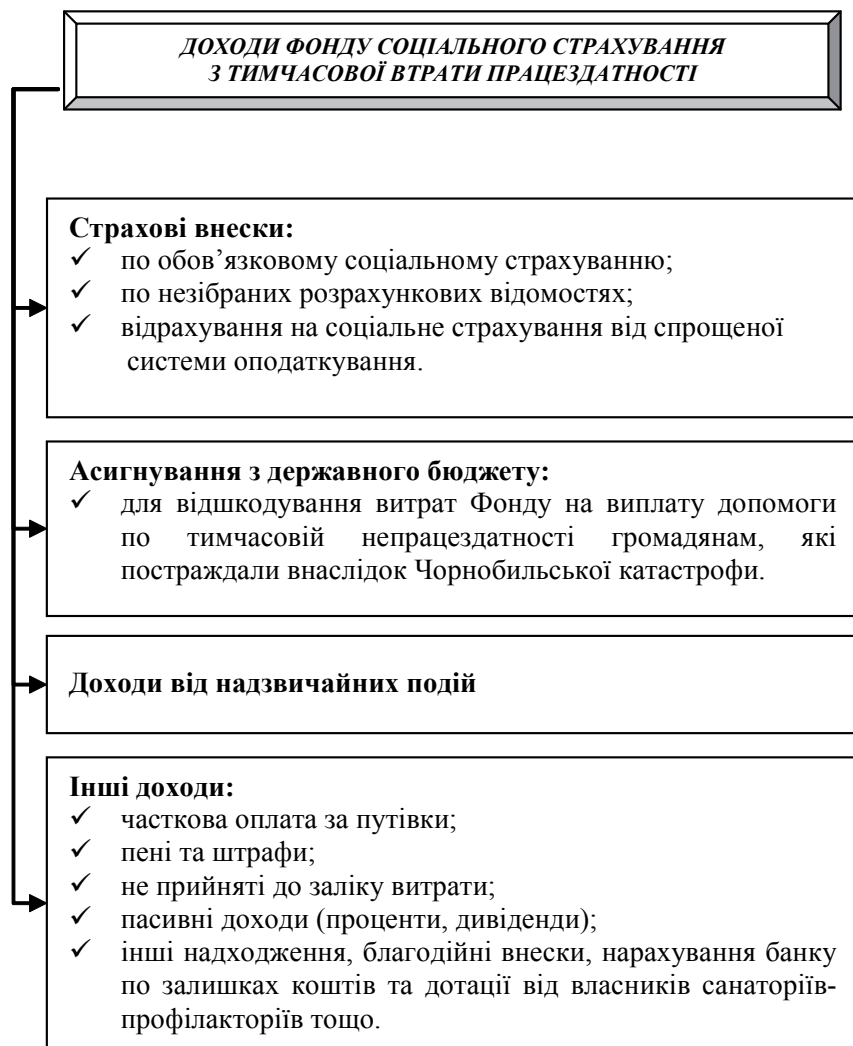

Рис. 1. Класифікація доходів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку

70 “Страхові внески”;

71 “Асигнування з державного бюджету”;

72 “Доходи від надзвичайних подій”;

73 “Інші доходи”.

Кошти Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності спрямовуються на:

- виплату застрахованим особам допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворим членом сім’ї), вагітності та пологах, на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);

- фінансування санаторно-курортного лікування та оздоровлення застрахованих осіб і членів їх сімей та інших соціальних послуг;

- утворення резерву страхових коштів у розрахунку на місяць для фінансування матеріального забезпечення застрахованих осіб і забезпечення фінансової стабільності Фонду;

- забезпечення поточної діяльності й утримання органів Фонду, розвиток його матеріально-технічної бази, вирішення соціально-побутових питань та питань стимулювання праці працівників органів Фонду.

Суми витрат фінансування оздоровчих заходів та вартість путівок на санаторно-курортне лікування відносяться до складу витрат на підставі отриманих від страхувальників або інших звітів про використання путівок, про цільове використання коштів соціального страхування в терміни і за формою, встановлених правлінням Фонду.

Рахунки 8 класу “Витрати” застосовуються для узагальнення інформації про витрати Фонду за групами витрат – на соціальні заходи, на організаційно-управлінські заходи, витрати від надзвичайних подій, інші витрати. За дебетом рахунків цього класу відображаються суми витрат, а за кредитом – списання суми витрат у кінці звітного року на результати виконання бюджету.

Для обліку витрат Фонду, які виникають у процесі його діяльності, призначений активний рахунок 80 “Витрати Фонду”. Для розмежування витрат, які здійснюються для різних потреб, пропонуємо групувати витрати Фонду на наступних субрахунках:

80 “Витрати на соціальні заходи”:

801 “Витрати на допомоги”;

802 “Витрати на фінансування оздоровчих заходів”;

81 “Витрати на організаційно-управлінські заходи”;

811 “Поточні видатки” – для обліку витрат на забезпечення поточної діяльності та утримання органів Фонду;

812 “Капітальні видатки” – для обліку капітальних видатків на розвиток матеріально-технічної бази органів Фонду;

82 “Витрати від надзвичайних подій”;

83 “Інші витрати”.

Витрати на допомоги включають в себе:

- допомоги по тимчасовій непрацездатності;

- допомоги по догляду за хворою дитиною або членом сім’ї;

- допомоги по вагітності і пологах;

- допомоги на поховання;
- витрати на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- інші зараховані витрати.

До витрат на фінансування оздоровчих заходів відносяться:

- витрати на санаторно-курортне лікування;
- витрати на часткове фінансування санаторіїв-профілакторіїв;
- витрати на часткове фінансування санаторіїв-профілакторіїв вищих навчальних та професійно-технічних закладів;
- витрати на часткове фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл;
- витрати на часткове фінансування дитячих оздоровчих закладів;
- витрати на позашкільне обслуговування дітей.

Облік поточних і капітальних видатків в органах Фонду здійснюється відповідно до Класифікації видатків бюджету Фонду, яка затверджується постановою правління на основі економічної класифікації видатків бюджету.

Рахунок 83 "Інші витрати" призначено для обліку витрат органів Фонду по виконанню обов'язків страховика та інших витрат, які виникають у процесі діяльності органів Фонду.

Витрати по виконанню обов'язків страховика включають:

- витрати на оплату поштово-телеграфних послуг;
- витрати на оплату банківських послуг;
- витрати на проведення засідань, тендерів;
- витрати на винагороди при нагородженні Почесною грамотою Фонду та оголошенні подяки голови правління Фонду;
- витрати на навчання членів комісій (уповноважених) із соціального страхування підприємств, установ, організацій;
- витрати на підвищення кваліфікації працівників санаторіїв-профілакторіїв;
- витрати на оплату науково-дослідних послуг;
- витрати на консультаційні послуги та висвітлення роботи Фонду у засобах масової інформації;
- витрати на розвиток та підтримку інформаційної та телекомунікаційної систем обслуговування страхувальників та застрахованих осіб;
- витрати на створення умов для прийому страхувальників та застрахованих осіб органами Фонду.

Виправлення помилок, допущених при складанні фінансової звітності Фонду у попередніх роках та виявлених у звітному році, проводиться шляхом відображення виявленої суми за статтями "Інші витрати" або "Інші надходження" з обов'язковим складанням бухгалтерської довідки та наданням розшифровки цих витрат чи надходжень до фінансової звітності.

При поверненні коштів санаторно-курортними закладами за невикористані ліжко-дні у зв'язку із запізненням та/або достроковим вибуттям застрахованих осіб та членів їх сімей в поточному році, при складанні фінансової звітності органи Фонду коригують фактичні витрати за субра-

хунком “Оздоровчі заходи” на суму повернутих коштів з обов’язковим складанням бухгалтерської довідки.

З метою узагальнення інформації про результати виконання бюджетів органами Фонду на кінець року використовується рахунок 42 “Результати виконання бюджетів”. Для визначення результатів виконання бюджетів призначено рахунок 422 “Результати виконання бюджетів органів Фонду”, на якому відображається збільшення або зменшення коштів соціального страхування на балансі органу Фонду за результатами бюджетного року. Результати виконання бюджетів визначаються після закінчення звітного року.

Основні кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку доходів і витрат Фонду запропоновано у таблиці.

Таблиця 1
Кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку доходів
і витрат Фонду

№ з/п	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Надходження страхових внесків та інших платежів, що отримані органом Фонду, та зараховані витрати страхувальників за даними зведеного Звіту за формою Ф4-ФСС з ТВП	645 “Нараховані платежі по соціальному страхуванню”	70 “Страхові внески”
2	Надходження, що отримані органом Фонду від органів Державного казначейства у результаті розподілу надходжень від єдиного податку.	3191 “Накопичувальні транзитні рахунки надходжень від спрощеної системи оподаткування”	703 “Відрахування на соціальне страхування від спрощеної системи оподаткування”
3	Суми часткової оплати за путівки, отримані від страхувальників протягом звітного періоду за даними зведеного Звіту за формою Ф4-ФСС з ТВП, а також суми надходжень часткової плати за путівки безпосередньо від застрахованих осіб безпосередньо на рахунки органів Фонду	3190 “Накопичувальні транзитні рахунки”	72.1 “Надходження часткової плати за путівки”

4	Оприбуткування основних засобів (нематеріальних активів) за первісною вартістю (вартістю придбання), придбаних органом Фонду	812.1 "Витрати на придбання обладнання і предметів довгострокового користування" (812.4 "Витрати на придбання землі і нематеріальних активів") 8031 (8034)	401 "Фонд у необоротних активах" 151 "Капітальне будівництво", 3642 "Розрахунки і придбання необоротних активів"
5	Відображено вартість придбаних необоротних активів	812.1 "Капітальні видатки"	401 "Фонд у необоротних активах"
6	Передача путівок застрахованим особам на підставі звітів страхувальників про використання таких путівок	802.1 "Витрати на санаторно-курортне лікування"	336 "Путівки на санаторно-курортне лікування, передані"
7	Списання на витрати сум фінансування оздоровчих заходів на підставі отриманих звітів про цільове використання коштів	802 "Витрати на фінансування оздоровчих заходів"	365 "Розрахунки з фінансування оздоровчих заходів"
8	Нараховано основну та додаткову заробітну плату працівникам, що перебувають у штаті установи	811.1	661 "Розрахунки з оплати праці"
9	Визначення результатів виконання бюджетів органів Фонду при закінченні бюджетного року	70, 71, 72	422 "Результати виконання бюджетів органів Фонду"
10	Визначення результатів виконання бюджетів органів Фонду при закінченні бюджетного року	422	80, 81, 82

Висновки. При веденні бухгалтерського обліку фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування привірюються до бюджетних установ, однак вони застосовують методики ведення бухгалтерського обліку, які не встановлено Державним казначейством, модифікуючи План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ з урахуванням особливостей діяльності у сфері соціального страхування й потреб конкретного фонду в розрізі класів 7 "Доходи" та 8 "Витрати". Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні особливостей обліку складових фінансових результатів інших фондів соціального страхування.

Література:

1. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням” від 18.01.2001 р. №2240-III. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю до 2017 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 р. №158-р. – Режим доступу: www.dkrs.gov.ua
3. Мазур Т. Державні цільові позабюджетні фонди: поняття, ознаки та правова природа / Т. Мазур // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 12. – С. 36-38.
4. Наказ виконавчої дирекції Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності “Про облікову політику в органах Фонду соціального з тимчасової втрати працездатності” від 09.01.2009 р.
5. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.07 р. за №34. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>